

L'assessorament a docents en relació amb l'alumnat amb dificultats de llenguatge per part dels serveis educatius: el CREDA MVO i l'EAP- B14

Advice to teachers in relation to students with language difficulties by the educational services: the CREDA MVO and the EAP-B14

Elisabet Barnils Castany

Marta Gràcia García

TFM ESPECIALIDAD DE INTERVENCIÓN PSICOEDUCATIVA

CURSO 2020 - 2021

ÍNDEX

Resum	3
1. Descripció de la pràctica professional i el seu context	5
2. Marc teòric i el model d'intervenció	7
3. Objectius	13
4. Mètode	13
4.1. Participants	14
4.2. Instruments de recollida de dades.....	15
4.2.1. Entrevista	15
4.2.2 Qüestionaris digitalitzats.....	15
4.3. Procediment.....	15
4.4. Anàlisi de dades.....	17
5. Resultats	19
6. Proposta de millora.....	22
7. Conclusions	26
Agraïments	27
Referències	28
ANNEX 1: Extret de Pla d'actuació del CREDA MVO Curs 2019-20.....	31
ANNEX 2: Extret del Pla d'actuació dels serveis educatius EAP-LIC-CRP	32
ANNEX 3: Guió entrevista – TFM (MIPE)	35
ANNEX 4: Correus electrònics.....	36

Resum

El present treball analitza la pràctica educativa de l'assessorament a docents en relació amb l'alumnat amb dificultats de llenguatge per part de dos serveis educatius: el CREDA MVO i l'EAP-B14. El motiu que impulsa aquest estudi és la voluntat de millora constant en l'atenció a la diversitat d'alumnes que presenten dificultats de llenguatge durant el seu procés d'adquisició de llenguatge oral. L'estudi s'inicia amb una fonamentació teòrica que posa de relleu la importància de les interaccions dels nens i nenes amb les persones properes com a element clar per al desenvolupament del llenguatge. Es revisen el model d'assessorament col·laboratiu, el model de resposta a la intervenció (RTI), i el model d'intervenció en atenció primerenca centrat en la família com les opcions més adients que s'analitzen en aquest treball i sobre les que es fan propostes de millora. El procediment de recollida de dades ha consistit, per una banda, en la realització d'entrevistes a experts assessors en llenguatge i directores de serveis educatius i, per l'altra, en l'enviament de qüestionaris digitalitzats a psicopedagogs dels serveis educatius i a directores de centre. Els resultats indiquen que hi ha força marge de millora en relació amb l'assessorament als centres educatius en l'àmbit del llenguatge; en l'organització del procés d'assessorament i en l'elaboració d'un pla d'intervenció. Es presenta un conjunt de propostes de millora. La principal conclusió és que l'assessorament ha de partir de les necessitats detectades pels professionals del centre i treballar en col·laboració amb aquest i amb les famílies des de l'inici del procés fins al final de l'assessorament.

Paraules Clau: assessorament, llenguatge, centre educatiu, família, EAP, CREDA.

Abstract

This project analyses the educational practice of advising teachers in relation to students with language difficulties by two educational services: the CREDA MVO and the EAP-B14. The reason behind this study is the desire for constant improvement in attention to the diversity of students who have language difficulties during their oral language acquisition process. The study begins with a theoretical foundation that highlights the importance of children's interactions with those close to them as a clear element for language development. The collaborative counselling model, the Response To Intervention model (RTI), and the family-centered early care intervention model are reviewed as the most appropriate options analysed in this work and on which proposals for improvement are made. The data collection procedure consisted of both conducting interviews with language advisory experts and directors of educational services and sending digitized questionnaires to educational pedagogues and directors of centers. The results indicate that there is considerable room for improvement in relation to language counselling in schools, in the organisation of the advisory process and in the elaboration of an intervention plan. A set of proposals for improvement is presented. The main conclusion is that the counselling should start from the needs detected by the professionals of the center and should work in collaboration with child and the families from the beginning of the process to the end of the counselling.

Keywords: advice, language, school, family, EAP, CREDA.

1. Descripció de la pràctica professional i el seu context

Els centres escolars com la llar d'infants i l'escola constitueixen el segon context, després del context familiar, on els infants troben un espai de socialització (Sarramona, 2001). És en ells on podem observar l'ús del llenguatge i les seves diferents funcions. L'escola esdevé fonamental en el procés d'adquisició i desenvolupament del llenguatge de tots els infants, ja que a través de la interacció amb altres infants i mestres tenen l'oportunitat de viure experiències diverses en relació amb continguts i activitats variades entorn a l'ús del llenguatge.

En un grup-classe, alguns alumnes poden presentar dificultats específiques en l'àmbit lingüístic i comunicatiu, per la qual cosa poden necessitar una intervenció especialitzada, que en el marc educatiu català recau en la xarxa de professionals dels Centres de Recursos Educatius per a Deficients Auditius (CREDA). Aquest servei educatiu desenvolupa les seves actuacions i les seves funcions a partir de les directrius descrites al document de caràcter tècnic Marc d'actuació dels CREDA: criteris i objectius de referència¹ (1999). A altres alumnes amb un cert risc en el seu desenvolupament de llenguatge, però sense necessitat de suports específics, els cal un disseny acurat d'estratègies metodològiques i organitzatives, a partir dels recursos propis dels centres educatius, per garantir un procés de desenvolupament del llenguatge adequat. En aquest context hi ha centres que no saben per on començar i què haurien de prioritzar en les seves metodologies i es demana un assessorament de llenguatge a serveis educatius.

En el pla d'actuació del curs 19-20 del CREDA Maresme-Vallès Oriental (MVO)² es troba recollit l'objectiu general, l'objectiu específic, l'indicador d'avaluació i les actuacions que se'n desprenen entorn a l'assessorament. L'objectiu general és el "d'assessorar i col·laborar amb el professorat dels centres, professionals dels Serveis Educatius, i serveis públics externs en matèria de llenguatge." Aquest objectiu el troben en el document de Marc d'actuació dels CREDA editat en el 1999 per la Generalitat de Catalunya. El CREDA MVO concreta en el seu pla l'objectiu específic "d'assessorar al professorat dels centres i professionals dels Serveis Educatius, en matèria de llenguatge, en base a les demandes fetes per l'EAP". D'aquest objectiu se'n desprenen diferents actuacions, les tres primeres seran l'objecte d'estudi d'aquest treball:

- 1 Recollida d'informació sobre l'alumne/a (EAP, centre...).
- 2 Observació directa de l'alumne/a dins del marc escolar.
- 3 Devolució de les observacions recollides per donar orientacions de llenguatge i/o comunicació en col·laboració amb l'EAP.

En el territori del servei territorial Maresme-Vallès Oriental on pertany el CREDA MVO hi trobem set serveis educatius amb set equips multidisciplinars de l'EAP. Pel que fa al pla d'actuació del mateix curs a un d'aquests equips de l'EAP de la mateixa zona territorial, l'EAP-B14 del servei educatiu del Vallès Oriental I de Granollers,³ també hi ha dos objectius recollits entorn a l'assessorament. El primer és el de "promoure i facilitar el treball en xarxa entre el centre i els diferents agents educatius, socials i/o de salut de la zona", i el segon és el "d'acompanyar, assessorar i/o donar suport en la tasca docent

¹ Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament (1999). Marc d'actuació dels CREDA: Criteris i objectius d'intervenció.

² Veure Annex 1 on s'adjunta la graella del pla d'actuació del servei educatiu específic CREDA MVO.

³ Veure Annex 2 on s'adjunta la graella del pla d'actuació dels serveis educatius.

i en els projectes de millora que realitza el centre". D'aquest segon objectiu se'n desprenen diferents actuacions però la que ens interessa analitzar amb detall en aquest treball és la següent: "Suport, assessorament i orientació en la tasca del docent" i més específicament "Assessorament puntual a l'alumnat amb dificultats de llenguatge".

Per tant, després de revisar els dos plans d'actuació dels dos serveis ens plantejem analitzar com es coordinen aquests per realitzar la tasca d'assessorament en els centres escolars. L'EAP com a servei educatiu referent del centre amb un contacte més estret amb aquest, i el CREDA com a servei educatiu específic⁴ que realitzarà l'actuació de forma puntual.

El curs 19-20 l'equip d'assessorament del CREDA MVO estava format per la psicopedagoga del CREDA i per una mestra d'audició i llenguatge formada i amb experiència professional entorn a l'assessorament. Entre elles hi havia una coordinació dins l'equip CREDA i es dividien la tasca pel que fa a les demandes entorn al territori geogràfic. Mentre que tots els/les professionals de l'EAP que participaven d'aquesta pràctica eren psicopedagogs.

A continuació detallaré el procediment de demanda d'aquest assessorament des d'un marc general, ja que cada centre pot fer ús de documents interns o de professionals referents que simplifiquin el procés.

Normalment la demanda s'inicia en el mateix centre quan una mestra comunica al seu equip docent les seves observacions entorn a un infant que mostra possibles dificultats de llenguatge. És en les coordinacions de cicle o en les juntes d'avaluació on sorgeixen aquestes converses. Aquesta informació la recull el coordinador de cicle o el membre de l'equip directiu que mèdia la reunió. Aquesta informació es trasllada a la Comissió d'Atenció de la Diversitat (CAD)⁵. És la CAD, amb presència i participació del psicopedagog de l'EAP, qui decideix quines actuacions es realitzen. Normalment el psicopedagog de l'EAP, referent del Servei Educatiu (SE) en el centre educatiu, realitza una observació directa en l'entorn del grup-classe i una individual per valorar quin tipus d'assessorament necessita el centre i si cal demanar un assessorament més específic per part del CREDA. No existeix cap instrument específic acordat per fer aquesta observació.

En el cas que el psicopedagog de l'EAP valori que cal iniciar una demanda d'assessorament al CREDA, recull informació del cas i del seu context escolar per traspasar-ho a l'equip d'assessorament del CREDA. Aquesta informació es basa en dades personals com el nom i la data de naixement, el curs escolar on està emplaçat, el nivell del desenvolupament de llenguatge actual i les actuacions realitzades fins el moment. El referent de l'EAP omple un document amb les dades recollides i el fa arribar per correu electrònic als psicopedagogs del CREDA en qualsevol moment del curs. No existeix un període de temps concret per enviar aquestes demandes, però el CREDA a final de curs sempre valora les demandes pendents per tal d'organitzar-se millor el curs

⁴ L'organització dels serveis educatius està regulada segons el decret del 21 de maig del 2007: "Decret pel qual es regulen els serveis educatius del Departament d'educació"

⁵ La Comissió d'Atenció a la Diversitat (CAD) és una estructura organitzativa del centre que ha de proposar l'organització i la gestió de les mesures i els suports per atendre tot l'alumnat del centre, i que ha de fer-ne el seguiment i l'avaluació per tal d'ajustar-les a les seves necessitats. Esdevé fonamental com a espai que articula les mesures i els suports, promou l'intercanvi i la reflexió, facilita la prioritització de les demandes i dona sentit i regularitat a tot aquest procés (extret de <http://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/diversitat-i-inclusio/projectes-educatius-inclusius/comissio-datencio-a-la-diversitat/>).

següent. L'equip d'assessorament del CREDA recull la demanda i cita a l'escola un matí per anar a fer una observació de l'alumne de 9 a 12.30h i a les 12.30h una reunió de coordinació on hi és present l'equip docent de l'alumne, el referent de l'EAP i el professional del CREDA. En aquesta reunió el professional del CREDA realitza una devolució de les observacions realitzades- individual i en grup- i una proposta de canvis a nivell de metodologia de la pràctica educativa per tal de millorar el context de l'alumne/a. El referent de l'EAP serà qui farà seguiment d'aquesta proposta i de l'alumne/a.

2. Marc teòric i model d'intervenció

L'adquisició del llenguatge d'un infant neix en un espai social i compartit per adults i nens en el qual té lloc un procés interactiu entre adults competents i aprenents progressivament més competents; un espai on entren en joc la participació de l'infant i la intervenció adaptada de l'adult. Des de la visió socioconstructivista, per al desenvolupament del llenguatge és necessari la participació activa de l'infant en les oportunitats i experiències que li proporciona l'adult, tant en el context de l'aula i de l'escola com a casa i en altre contextos. L'adult adapta la seva intervenció i proporciona estímuls i suports, sovint de naturalesa implícita, per facilitar l'adquisició de llenguatge per part de l'infant (Sachs,1993) Així doncs, el procés que defineix la relació entre els que dominen el llenguatge i els que l'estan desenvolupant és, bàsicament, de mediació. A través d'aquest procés, l'adult fa de "mediador" entre el món de significats lingüístics i el nen, amb la finalitat que aquest, gradualment, pugui accedir-hi.

Des d'aquesta concepció del desenvolupament del llenguatge, l'assessorament a mestres, basada en la intervenció naturalista, contribueix a millorar les competències lingüístiques i comunicatives dels nens. Aquesta intervenció es porta a terme en el context natural en el que els nens interactuen entre ells i amb les persones habituals del seu entorn (Gràcia, 2003). Denominem "intervenció naturalista" a un conjunt de procediments psicoeducatius destinats a facilitar el desenvolupament de llenguatge que consisteixen en adaptacions de les ajudes naturals que pares i adults en general ofereixen als nens petits impulsant així el seu desenvolupament comunicatiu i lingüístic. Els pares i mestres fan servir aquests ajuts en situacions de la vida quotidiana de manera intensiva, no planificada i ni tan sols intencional. La reconversió d'aquestes ajudes en estratègies d'intervenció intencional és el nucli de la intervenció naturalista (Gràcia et al., 2015).

Segons Bruner (1985) l'entorn del nen és important pel seu procés d'adquisició de llenguatge. Els procediments naturalistes per a la intervenció en llenguatge es poden agrupar en tres. El primer grup són tots aquells procediments orientats a gestionar l'espai comunicatiu, en segon lloc trobem els procediments d'adaptació de llenguatge dirigit a l'infant en situacions interactives, i l'últim les estratègies educatives específiques que els adults referents han de dominar (Gràcia i del Rio, 1998; Gràcia, 2003).

En el nostre propi país, el recent Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, és una aposta més cap al procés de la inclusió de tot l'alumnat a les escoles ordinàries. En el marc d'un sistema educatiu inclusiu hi ha un acord en la necessitat de progressar de les pràctiques tradicionals centrades en els problemes que presenten els alumnes a la prioritització de l'eliminació de barreres per a l'aprenentatge i en la millora i l'enriquiment de les

oportunitats per tots en l'entorn escolar. És a dir, abandonar la pràctica de proporcionar serveis i intervencions específiques a determinats alumnes amb problemes per promoure la identificació i provisió de suports amb graus diferents d'intensitat en el marc de l'aula i de l'escola per a tothom (Sala i Adams, 2021). Aquesta és la perspectiva que adopten els models basats en els sistemes de suport de nivells diferenciats; és a dir, la provisió de suports universals, addicionals i intensius que suposen un canvi d'escenari en la manera d'entendre i dur a terme la intervenció (Ebbels et al., 2019; Gràcia et al., 2021).

Entenem per mesures universals aquelles que es dirigeixen al conjunt de l'alumnat de l'aula i tenen a veure amb pràctiques educatives d'excel·lència que tenen un caràcter preventiu i que permeten flexibilitzar el context d'aprenentatge. Proporcionen als alumnes estratègies per facilitar-los l'accés al currículum i a la participació en les activitats de l'aula, en el nostre cas, les que se centren en el desenvolupament de la comunicació i el llenguatge. En un sentit ampli, comprenen també les accions que es dirigeixen a tot el centre com a sistema i que afecten la cultura (valors i creences del professorat i de les famílies) i a les polítiques de centre (reglament, organització, etc.). (Gràcia et al., 2021)

Les mesures addicionals estan pensades per a aquells alumnes que requereixen suports complementaris als que es faciliten amb caràcter general a tot l'alumnat; poden ser personals, materials, metodològics, tecnològics, organitzatius, etc. Es tracta d'accions que permeten ajustar la resposta educativa, sempre vinculada a les activitats de l'aula, a fi de promoure la participació i l'èxit de determinats alumnes en el seu procés d'aprenentatge. Aquestes mesures poden ser temporals (Xtec, Departament d'educació, 2018).

I, finalment, les mesures intensives es dirigeixen fonamentalment a aquells alumnes als quals les mesures universals i addicionals resulten insuficients per assegurar la participació i l'aprenentatge dels continguts establerts en el currículum. Es tracta, doncs, d'accions i estratègies educatives extraordinàries adaptades a les necessitats d'un alumne o d'un grup reduït, sempre en continuïtat amb les mesures universals i addicionals. Mai tindran un caràcter substitutori i es poden estendre amb el temps (Xtec, Departament d'educació, 2018).

Fins ara la demanda d'assessorament als serveis educatius sempre s'havia realitzat com a mesura addicional o intensiva per aquells alumnes amb més necessitat de suport, però publicacions recents i veus de professionals posen de relleu que cal fer la reflexió de si aquesta demanda hauria de ser ampliada per tal de fer canvis organitzatius com a mesura universal del centre i atendre a tot l'alumnat escolaritzat.

A continuació es presenten tres models d'assessorament psicopedagògics coherents amb la perspectiva que s'acaba de revisar i complementaris entre ells.

a) Model d'assessorament com a mesura universal del centre

En les últimes dècades s'han publicat moltes aportacions d'investigadors en educació que inclouen reflexions sobre aspectes metodològics. Entre aquests experts podem citar a Monereo et al. (2001), Durani Martínez (2004), Martíni Mauri (2011)... entre d'altres. Tots ells són experts en educació que ens han anat aportant les seves

reflexions a la pràctica diària fent que el treball entre iguals, l'avaluació formativa i formadora... siguin les prèvies a les mesures universals que ara coneixem. Tenint present aquests recorregut en educació Lago i Onrubia (2011) proposen un model d'assessorament col·laboratiu per aportar reflexions als equips docents de centres educatius que vulguin millorar la seva pràctica. Segons els autors l'assessor ha de ser sistemàtic entorn a unes estratègies per arribar a ser un "expert" en assessorament. Aquestes estratègies ajuden a saber planificar, monitoritzar i valorar processos d'assessorament. Alguns dels elements clau basats en el model educacional constructiu són: a) conèixer els continguts de millora, b) les fases del procés d'assessorament, c) les tasques d'assessor i assessorats del procés i d) els recursos discursius de l'assessor.

Pel que fa als continguts de millora d'un assessorament són aquells continguts que recullen les millores concretes de la pràctica educativa que es vol aconseguir partint d'una identificació conjunta en l'equip docent sobre una preocupació o situació problemàtica relacionada amb alguns o tots els alumnes de centre. Lago i Onrubia (2011) destaquen cinc criteris per definir aquests continguts de millora: concretar quins elements són els centrals, especificar l'àmbit d'intervenció, recollir de manera clara les dificultats, detallar indicadors per poder valorar la millora de la pràctica i definir la proposta d'assessorament indicant la responsabilitat compartida per tal que sigui acceptada per tots. En el cas que ens ocupa seria l'atenció dels infants amb dificultats de llenguatge i la resposta educativa en diferents nivells de suport.

Les tasques d'assessorament són els procediments que s'haurien de realitzar en una activitat conjunta de col·laboració entre l'assessor i l'equip docent entorn als continguts de millora acordats. Aquestes tasques les podem distingir en dues dimensions: I) pel tipus de col·laboració: les tasques que realitza l'assessor individualment, les tasques dels professors individualment o en grup sense l'assessor i les tasques que realitza l'orientador juntament amb els participants; II) pel tipus d'aportació de la tasca al procés de construcció: les de recollida de les pràctiques educatives, les d'anàlisi de pràctiques vinculada al contingut de millora i les tasques d'elaboració de propostes de millores en les pràctiques educatives. Per tant la implicació en el context educatiu assessorat és bàsica.

Les fases del procés d'assessorament són cinc: 1) negociar els continguts de millora, els rols dels participants i les condicions de treball; 2) recollir i analitzar les pràctiques prèvies dels docents; 3) dissenyar els canvis i millores; 4) sostenir la introducció de les millores; i per últim 5) avaluar el què s'ha fet i prendre decisions de continuïtat.

S'entenen els recursos discursius de l'assessor com unes estratègies que ha de tenir per poder guiar l'activitat conjunta de forma estratègica durant el procés d'assessorament per assegurar el desenvolupament de tasques, procediments i fases com a pla de millora. En el model educacional es considera necessari atendre els aspectes de la cara freda i la càlida en tots els moments del procés, ja que són dues cares constitutives del procés de col·laboració.

Segons alguns autors (Onrubia i Lago, 2011; Lago i Onrubia, 2017; Onrubia i Minguela, 2020) la funció principal de l'assessorament és promoure un canvi en les pràctiques educatives partint d'un equip docent que presenti capacitat de ser flexible per gestionar i acceptar les millores. El canvi és bidireccional ja que hi ha dos

desenvolupaments possibles, uns processos de canvi "de dalt a baix" i uns processos de canvi "de baix a dalt".

Per a finalitzar, ressaltar que ja no es considera l'assessor com l'expert clínic en els centres. Aquesta figura s'ha anat transformant en un assessor que treballa des d'un model educacional- constructiu d'intervenció tenint en compte l'alumne, però sobretot el seu context. El centre segueix sent l'alumne, però la proposta de millora no recau en el nen o la nena sinó en el seu entorn educatiu donant les ajudes necessàries en cada situació. Un exemple d'assessorament per millorar aquestes ajudes és dotar de criteris i autonomia els docents perquè reconstrueixin i millorin les seves pràctiques educatives, les comprenguin, els donin significat i les facin seves. Des d'aquesta visió es faria un disseny d'assessorament amb l'objectiu d'apoderar als mestres amb estratègies discursives i metodològiques de gestió de l'aula entorn als alumnes que presentin dificultats de llenguatge.

b) Model d'assessorament de llenguatge com a mesura universal, addicional o intensiva

Com s'ha assenyalat anteriorment, fins ara la demanda d'assessorament entorn a llenguatge a serveis educatius sempre s'havia realitzat com a mesura addicional o intensiva per aquells alumnes amb més necessitat de suport, però publicacions i propostes recents (Xtec, 2018; Ebbels, 2019; Vega et al., 2021) fan aportacions sobre com millorar l'assessorament des dels diferents nivells de suport universals, addicionals i intensius.

En primer lloc, podem veure que els Estats Units neix des de la pedagogia el concepte "Resposta a la Intervenció" (Response To Intervention, RTI) (Bradley et al., 2005). Es tracta d'una metodologia que contribueix a donar resposta a les dificultats d'aprenentatge i d'atenció dels aprenents. Mitjançant l'avaluació contínua dels coneixements adquirits, el model RTI facilita al docent informació periòdica sobre el progrés de tots els seus alumnes. D'aquesta manera, el professor pot detectar, d'una forma empírica, qui necessita d'un suport educatiu més intensiu i intervenir per optimitzar les seves capacitats. Aquest és un mètode que implica al professorat l'apoderament d'una actitud flexible que fomenti la realització d'anàlisis crítiques sobre l'eficàcia de les estratègies educatives emprades.

El RTI és un procés metodològic que consta de tres fases o nivells diferenciats. En la primera, que implica a tot l'alumnat, el professorat proposa/ensenya/ajuda a aprendre una sèrie de continguts d'aprenentatge i, posteriorment, avalua el progrés acadèmic de tots els participants, raó per la qual es considera una mesura universal. En la segona, ja amb els resultats a la mà, el docent assisteix, en grups reduïts, aquells estudiants que no han consolidat els coneixements bàsics, s'entén aquesta intervenció com a mesura addicional. Finalment, la tercera i última fase està pensada per desenvolupar plans d'aprenentatge més específics adequats a les necessitats individuals dels alumnes que, durant l'acció, tampoc han interioritzat aquells continguts que el professor ha volgut transmetre, entenent aquesta mesura com a intensiva (Bradley et al., 2005).

L'objectiu final d'aquest mètode és millorar la qualitat educativa a través d'accions basades en investigacions dutes a terme a l'aula. Per tant, la RTI és que implica un canvi

de perspectiva. El professor ja no pot ser un agent passiu respecte a l'observació, detecció, sinó que amb la metodologia de la RTI s'ha d'implicar en la detecció, prevenció i intervenció en situacions de dificultats en l'aprenentatge i l'atenció. El seu paper és actiu, ha de mantenir la seva atenció en els alumnes, indagar en l'evolució de cada infant i treballar amb les estratègies més útils per al seu propòsit, que l'alumnat aprengui i obtingui els fruits desitjats.

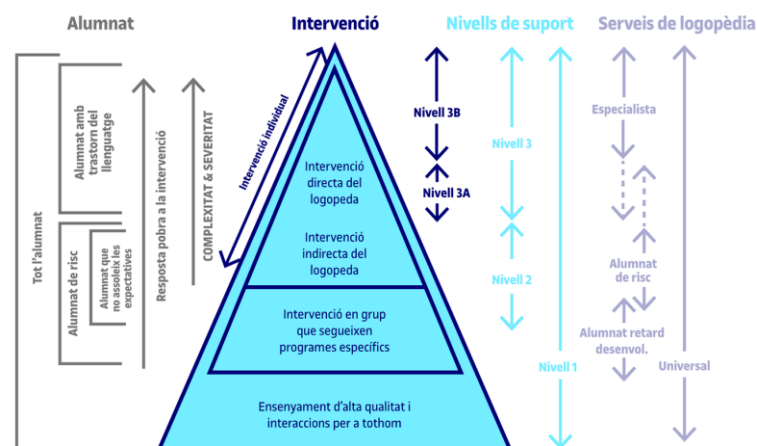
Ebbels et al. (2019), seguint aquest model RTI, recomana una graduació per nivells per a la prestació de serveis pel que fa la intervenció per a nens amb trastorns del llenguatge on cada vegada sigui més individualitzat i personalitzada.

Aquests autors proposen un model per poder equilibrar el temps dedicat a donar suport i formar altres professionals que puguin arribar a un major nombre d'infants i la intervenció individualitzada per a un nombre menor de nens amb trastorns del llenguatge més greus, en un context de recursos limitats.

El principal objectiu de la RTI és afavorir la discussió interprofessional per la millora del treball en xarxa, posant de relleu les evidències disponibles en relació amb l'eficàcia de la intervenció i els rols dels "Speech and Language Therapists" (SLT)⁶. Aquest model indica que els SLT han de tenir una formació i habilitats suficients diferenciada a altres professionals del centre.

El model SLT està organitzat en un diagrama de flux per ajudar a la presa de decisions; a cada entrada podem observar la descripció de les característiques dels alumnes en funció del suport que necessitin, així com també s'il·lustra la funció dels SLT en diferents nivells, il·lustrat a la figura 1.

Els nens amb trastorns del llenguatge complexos i generalitzats tenen necessitats diferents i és probable que necessitin d'un suport individualitzat de la SLT que inclou un estret treball col·laboratiu entre els SLT, el personal educatiu i les famílies i, en alguns casos, la intervenció directa del SLT. Aquesta mirada ens fa pensar en un suport més intensiu.

Font: elaboració pròpia a partir d'Ebbels et al. (2019).

Figura 1. Model RTI d'Ebbels et al. (2019). Font: Vega et al. (2021). La logopèdia a l'escola inclusiva: rols, perfils professionals i treball en equip. UOC.

⁶ La traducció literal seria els terapeutes de parla i de llenguatge. En el context anglosaxó són els logopedes escolars, però en el nostre context escolar ampliem el ventall a diferents perfils professionals com són els mestres d'audició i llenguatge (MALL) de centre, els MALLS /logopedes del CREDA i les logopedes municipals que treballen en el context escolar.

Tal com es mostra a la figura 2, el model RTI s'assembla al model per nivells que s'utilitza a Catalunya entorn a les mesures i suport per un marc inclusiu escolar.

Els serveis proposats per aquests autors es divideixen en 3 nivells:

- Nivell 1: intervencions universals que s'ofereixen a tots els nens.
- Nivell 2: dirigides a nens amb debilitats o vulnerabilitats lingüístiques.
- Nivell 3: presenta dos subnivells:
 - Subnivell 3A: nens amb dificultats lleus que necessiten d'un suport més específic, intervenció indirecta lliurada per persones que no són SLT (formats, acompanyats i supervisats per SLT)
 - Subnivell 3B: nens amb dificultats més greus que necessiten d'un suport més intensiu, intervenció directa per un SLT.

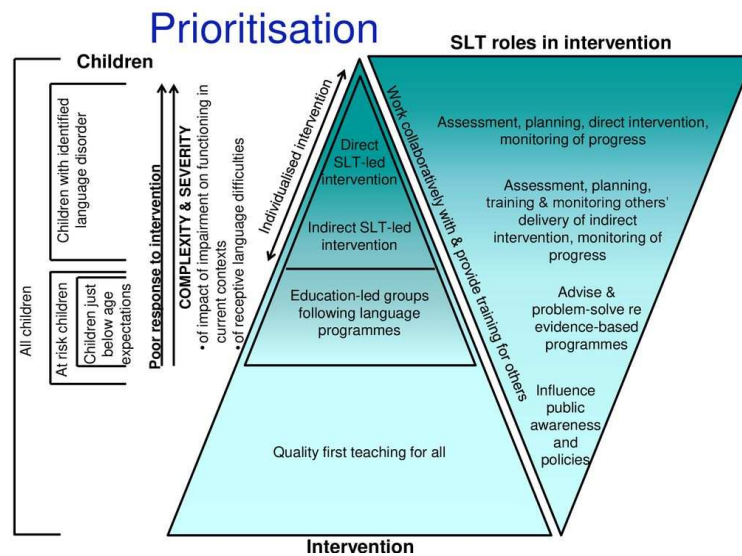

Figura 2. Model d'Ebbels et al. (2019) on es detallen les funcions dels SLT

Com a síntesi d'aquest model els autors assenyalen que es pot establir que els SLT tenen actuacions en tots els nivells d'actuació, però cal una prioritització dels serveis clínics per establir el grau d'implicació d'aquestes actuacions envers els beneficis i la rendibilitat a cada nivell amb els altres professionals implicats.

A més a més, cal destacar que en tots els nivells, els SLT haurien de treballar en col·laboració amb les famílies, els serveis de salut i educació, amb un enfoc dirigit a generalitzar les habilitats dels nens i maximitzar l'accés al currículum, a la participació social i al benestar.

Per tant, estarem d'acord que segons aquest model, i comparat amb el nostre sistema educatiu, hi té cabuda la pràctica de l'assessorament en llenguatge en un primer nivell com a mesura universal i en un segon com a mesura addicional.

c) Els enfocaments naturalistes

L'enfocament naturalista en comunicació i llenguatge (Gràcia et al., 2015) suposa, a més a més d'un treball col·laboratiu amb tots els professionals amb els quals interactua l'infant, apoderar a la família per fer canvis en el seu context familiar que afavoreixin el

desenvolupament del llenguatge dels infants. Des d'aquest punt de vista, els professionals i els docents han de proporcionar eines per tal d'aconseguir que la família s'involucri en tot el procés, des de la detecció fins a la intervenció i la finalització, passant per l'avaluació i la presa de decisions. Això suposa defugir de les pràctiques tradicionals on es prioritza tractar les conseqüències de les dificultats de llenguatge adoptant una perspectiva rehabilitadora considerant les famílies com un simple acompanyament o com aquelles persones a qui s'informa de les decisions que van prenent els professionals. Nombroses recerques en l'àmbit de l'atenció primerenca posen de relleu que la qualitat de la participació dels pares amb els seus fills, i no el nombre de sessions amb els professionals, és el que es vincula al conjunt de progressos aconseguits en el nen (Domeniconi i Gràcia, 2018). Aquest fet ha creat un nou model d'intervenció en atenció primerenca centrat en la família i no pas en les dificultats dels infants. Diversos estudis indiquen que les pràctiques centrades en la família aporten un major benestar psicològic i satisfacció d'aquestes amb els serveis rebuts (Dunst et al., 2007). En el nostre país, serveis com el CDIAP, CREDA i CREDV estan iniciant aquest model d'intervenció basat en la família (Gràcia et al., 2020; Giné et al., 2006; Dalmau et al., 2017).

Entenem que també des del context escolar cal establir vincles de suport amb famílies i els diferents professionals que treballen amb els infants ja que és clau, per tal que les famílies es considerin -i així siguin vistes- membres de l'equip Cal continuar fent esforços per aconseguir un nivell òptim de col·laboració entre els diferents professionals i la família si volem aconseguir que l'alumnat sigui més competent en el món actual, per tant caldrà en aquest assessorament de llenguatge valorar el grau d'implicació de la família per tal de poder treballar conjuntament i apoderar-los d'estratègies per acompanyar als infants per que siguin competents lingüísticament.

3. Objectius

- Analitzar la manera com s'entén, es planifica i es porta a terme l'assessorament de llenguatge en els centres educatius per part del CREDA MVO i l'EAP B-14.
- Elaborar una proposta de millora de l'enfocament de l'assessorament del llenguatge en els centres educatius.

4. Mètode

En el treball s'ha optat per una aproximació metodològica qualitativa, la qual ens ajuda a entendre i explicar el significat dels fenòmens socials, amb les mínimes alteracions possibles del context on es situa l'acció (Merriam, 1998). El focus ha estat centrat en les respostes de les persones que tenen diferents graus d'experiència i rols – els participants - i es busca descriure i explicar la pràctica educativa analitzada – l'assessorament de llenguatge- en un enfocament real partint de les dades recollides a partir de l'evidència i de la seva reflexió teòrica.

Abans de presentar als participants i les diferents agrupacions podem informar que han donat el seu consentiment per tal que el seu nom aparegui en aquest treball.

4.1. Participants

Els participants s'agrupen de la següent manera:

1. *Experts en assessorament de llenguatge*

Els considerem experts per la seva trajectòria professional.

En primer lloc tenim a l'Enriqueta Garriga (EG) com a doctora en psicologia, mestra d'educació especial i logopeda. Ha estat professora i coordinadora dels estudis de Logopèdia de la Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna (Universitat Ramon Llull). També ha estat directora d'un centre d'educació especial (Col·legi Sants Innocents) per a alumnes amb discapacitat intel·lectual i durant 12 anys ha dirigit el servei educatiu CREDA de Sant Adrià, atenent com a logopeda i psicopedagoga a alumnes amb sordesa i altres trastorns del llenguatge. Com es pot veure en la seva trajectòria professional ha treballat en el CREDA com a logopeda i psicopedagoga realitzant assessorament de llenguatge a docents. El CREDA de Sant Adrià va ser un dels CREDA predecessors de l'actual CREDA MVO.

I en segon lloc com a expert tenim al Manel Sánchez (MS), doctor en psicologia i màster en intervenció psicopedagògica i assessorament curricular. És autor de diverses publicacions sobre l'adquisició de llenguatge i iniciatives pel desenvolupament de la llengua oral a l'aula. Ha estat professor de la UVic, referent d'EAP i psicopedagog del CREDA de Vic, el segon CREDA predecessors de l'actual CREDA MVO.

2. *Directores de dos serveis educatius*

El segon grup està format per les actuals directores dels dos serveis educatius que s'han analitzat en aquest treball. L'Helena Turón (HT), mestra, logopeda i psicopedagoga és l'actual directora del CREDA MVO, després de més de vint anys de MALL/logopeda en el CREDA de Vic i el CREDA MVO. I la Maria Àngels Casas (MS), pedagoga i directora actual de l'EAP-B14, després de més de vint anys de referent de l'EAP de Mataró i l'EAP-B14 de Granollers.

3. *Psicopedagogs/es de CREDA o d'EAP*

El tercer grup ha estat format per nou psicopedagogs que treballen actualment al CREDA MVO (PCX) o a l'EAP-B-14 (PEY).

A continuació, a la taula 1 podem veure el resum dels participants.

Taula 1. *Participants*

GRUP	CÀRREC PROFESSIONAL	NOM	CODI
1	Experts i ex-psicopedagogs de CREDA	Enriqueta Garriga	EG
		Manel Sánchez	MS
2	Directors de serveis educatius	Helena Turón (CREDA)	HT
		M. Àngels Casas (EAP)	MC
3	Psicopedagogs de serveis educatius	Participant CREDA (1 i 2)	PC1 i PC2
		Participant EAP (3, 4, 5, 6, 7, 8 i 9)	PE3, PE4, PE5, PE6, PE7, PE8 o PE9

4.2. Instruments de recollida de dades

La finalitat de la recollida de dades portada a terme és, bàsicament, tenir elements per saber com s'està duent a terme l'assessorament de llenguatge i detectar els aspectes millorables en el marc de les evidències teòriques presentades a l'apartat de marc teòric. S'han elaborat tres instruments de recollida diferents tenint en compte el rol professional.

4.2.1. Entrevista

Els guions per portar a terme les entrevistes⁷ als dos experts (Grup 1) i a les dues directores del serveis educatius (Grup 2) contenen un conjunt de preguntes obertes centrades en dos temes: l'assessorament de llenguatge que es duu als centres i l'assessorament de llenguatge com a pràctica educativa que es duu a terme entre el servei CREDA i EAP.

4.2.2 Qüestionaris digitalitzats

Les preguntes dels qüestionaris o formularis digitalitzats dirigits a psicopedagogs de serveis educatius⁸ eren obertes de resposta breu i d'opció múltiple centrades en dos temes: l'assessorament de llenguatge que es duu als centres i l'assessorament de llenguatge com a pràctica educativa que es duu a terme entre el servei CREDA i EAP.

Les preguntes dels qüestionaris o formularis digitalitzats dirigits a membres de l'equip directiu⁹ eren del mateix tipus que en el cas anterior i tractaven les mateixes dues temàtiques.

4.3. Procediment

Grup 1

Per tal de poder fer les entrevistes es va contactar via adreça electrònica amb els dos experts. En aquest primer contacte em presentava com a estudiant del MIPE, citava a la meva tutora del TFM, situava el marc del motiu de l'entrevista i els demanava buscar un espai de temps per fer una entrevista presencial o telemàtica d'una durada aproximada de 45 minuts. L'EG vam fer una entrevista presencial a la Facultat Blanquerna (URL) on vaig haver de reservar amb antelació un espai al servei del SIOE. Aquesta entrevista vaig prendre apunts i va ser enregistrada en veu. Per contra, el MS va preferir fer una entrevista telemàtica, per tant, només vaig haver de fer una convocatòria via l'aplicació de Google Meet d'Xtec ja que em permetia fer un enregistrament de la trobada.

Els dos participants van acceptar el consentiment de ser enregistrats. L'entrevista presencial va registrar-se amb una gravadora de veu en format digital, mentre que la telemàtica va registrar-se en vídeo també en format digital.

Les característiques de la situació van permetre que les preguntes fossin només una guia, per la qual cosa va ser possible que sorgissin altres temes que els experts tenien interès en compartir.

⁷ Veure a l'annex 3 el guió de l'entrevista.

⁸ L'enllaç d'accés al formulari és: <https://forms.gle/mtNjgaAmQByBbjNK9>

⁹ L'enllaç d'accés al formulari és: <https://forms.gle/kumVA8DwVgwQEBHd8>

Grup 2

Per realitzar les entrevistes amb les directores dels serveis educatius va caldre fer un pas previ abans d'enviar-los-hi un correu electrònic. Primer vaig escriure a la coordinadora de serveis educatius del servei territorial MVO, per informar que contactaria amb diferents professionals dels serveis educatius del CREDA MVO i EAP-B14 per tal de recollir dades per al TFM. Per tant, em presentava com a estudiant del MIPE, citava a la meua tutora del TFM i situava el marc del motiu de l'entrevista centrant el tema del TFM. Després de rebre una resposta on em donaven el consentiment, vaig escriure a les directores del servei sent informades com els experts. L'HT va escollir ser entrevistada presencialment i es va enregistrar en veu mentre es van prendre apunts. Per contra, i per falta de temps presencial, la MC va preferir fer l'entrevista telemàticament via l'aplicació de Google Meet d'Xtec.

Les dues participants van acceptar el consentiment de ser enregistrades. L'entrevista presencial va enregistrar-se amb una gravadora de veu en format digital, mentre que la telemàtica va enregistrar-se en vídeo també en format digital.

Grup 3

Paral·lelament a la realització de les entrevistes vaig poder dirigir-me presencialment a la resta de professionals dels serveis. Els hi vaig comentar que els convidaria a contestar un qüestionari que havia elaborat en el marc del TFM. En la meua presència les directores del servei van informar a tots els nou participants. Tots ells van rebre un correu electrònic amb les mateixes característiques que van rebre les seves directores on es compartia un enllaç que donava accés al qüestionari digitalitzat. Aquest qüestionari estava pensat per poder ser contestat en 20-25 minuts i els participants van tenir una setmana per respondre'l. Dels nou professionals només tres van contestar el qüestionari.

Cal dir que es va contactar amb tres equips directius per tal de recollir el seu punt de vista entorn a l'assessorament de llenguatge. De la mateixa manera que es va procedir amb els psicopedagogs, es va escriure un correu electrònic presentant el TFM amb un enllaç d'accés al qüestionari. També es va comentar presencialment que s'estava realitzant aquesta recollida de dades i que era important el seu punt de vista. Tots tres membres de l'equip directiu van estar d'acord en participar. Després d'una setmana, de tres centres contactats no es va rebre cap qüestionari omplert.

A continuació es detallen a la Taula 2 les activitats que es van dur a terme durant els mesos de maig i juny:

Taula 2. Procediment de recollida de dades

GRUP	PROCEDIMENTS	PARTICIPACIÓ
1	1. Intercanvi de correus electrònics a EG (presentació ¹⁰ , proposta d'entrevista i concreció del lloc i data de la cita). 2. Intercanvi de correus electrònics al SIOE- Blanquerna (presentació, petició d'espai i reserva). 3. Gestió de xarxa de correus electrònics a MS (presentació ¹¹ , proposta d'entrevista i concreció de la data de la cita). 4. Creació de convocatòria via Google Meet per MS. 5. Petició d'enregistrament a EG 6. Entrevista presencial a EG (enregistrament àudio). 7. Petició d'enregistrament a MS 8. Entrevista telemàtica a MS (enregistrament).	EG MS
2	9. Enviament d'un correu electrònic a Marina Batlle, coordinadora de serveis educatius del servei territorial MVO (presentació ¹² i petició per fer entrevistes) 10. Intercanvi de correus electrònics a HT (presentació, proposta d'entrevista i concreció del lloc i data de la cita). 11. Intercanvi de correus electrònics a MC (presentació, proposta d'entrevista i concreció de la data de la cita). 12. Creació de convocatòria via Google Meet per MC. 13. Petició d'enregistrament a HT 14. Entrevista presencial a HT (enregistrament àudio). 15. Petició d'enregistrament a MC 16. Entrevista telemàtica a MC (enregistrament).	HT MC
3	17. Primer contacte presencial amb els participants 18. Enviament d'un correu electrònic als PCX i PEY (presentació, enllaç del qüestionari, data màxima i aclariment de dubtes) ¹³	PC1 PE1 PE2 PE3 PE4
4	19. Primer contacte presencial amb els participants 20. Enviament d'un correu electrònic als EDZ (presentació, enllaç del qüestionari, data màxima i aclariment de dubtes) ¹⁴	-

4.4. Anàlisi de dades

Tal com s'ha exposat anteriorment, l'objectiu d'aquest treball és analitzar com es realitza l'assessorament de llenguatge entre els serveis educatius CREDA MVO i EAP B-14. Les dades obtingudes a partir de les respostes dels participants al qüestionari han estat organitzades en un DAFO (veure Figura 3) i a partir d'aquest primer anàlisi s'han generat unes categories que ens han permès obtenir els resultats que es presenten a continuació.

¹⁰ Veure annex 5

¹¹ Veure annex 5

¹² Veure annex 5

¹³ Veure annex 5

¹⁴ Veure annex 5

Les dades obtingudes ens han permès concretar el DAFO de la següent manera:

- **Debilitats** (o limitacions): són característiques que situen la pràctica i el seu equip en un desavantatge per assolir l'objectiu de la millora del llenguatge en els infants.
- **Amenaces**: elements del medi, externs a l'equip que desenvolupa la pràctica educativa, que podrien causar problemes per a assolir l'objectiu.
- **Fortaleses**: característiques de la pràctica educativa de l'assessorament de llenguatge i el seu equip que li donen un avantatge per a assolir l'objectiu de la millora del llenguatge en els infants.
- **Oportunitats**: oportunitats del medi, externes a l'equip que desenvolupa la pràctica, que posen en avantatge l'equip per a assolir el seu l'objectiu.

DAFO	Intern de CENTRE EDUCATIU	Extern al CENTRE EDUCATIU
Negatiu	Debilitats: <ul style="list-style-type: none"> - La demanda d'un assessorament de llenguatge sorgeix de la necessitat d'un cas que no s'ha dotat de suport intensiu per part del CREDA (falta de recursos personals o criteris de prioritació del servei educatiu CREDA). - No sempre, l'equip directiu del centre està implicat en l'assessorament. - No sempre, els mestres participen activament en el procés d'assessorament. - L'assessorament a l'equip docent no implica incorporar a la família en el procés d'assessorament. - No hi ha protocol sobre com fer el seguiment després de l'assessorament realitzat. - En tots els centres no hi ha un MALL en la plantilla de centre per fer una prevenció i detecció dels infants de llenguatge. - En tots els centres no hi ha un MALL en la plantilla de centre per fer una sensibilització a la comunitat educativa del centre. - L'assessor de llenguatge no coneix de primera mà el context educatiu del centre. 	Amenaces: <ul style="list-style-type: none"> - En tots els centres no hi ha MALL/logopeda del CREDA com a assessor especialitzar en llenguatge. - No sempre, les MALL/logopedes del CREDA són expertes en assessorament de llenguatge. - En tots els municipis no hi ha un servei de logopèdia que treballi en el context escolar.
Positiu	Fortaleses: <ul style="list-style-type: none"> - La demanda d'un assessorament de llenguatge sorgeix de la necessitat de recerca de canvi de metodologies de centre com a millora de resposta educativa. - L'EAP recull la demanda per part de la CAD, que és qui filtra i acorda que l'assessorament de llenguatge és una necessitat de centre. - Existeix un treball en xarxa professional entre l'EAP- CREDA i centre. - L'assessor de l'EAP està format i té capacitat per formar als mestres entorn a mesures organitzatives i de funcionament del centre per millorar la resposta educativa entorn als alumnat que presentin la necessitat de més suport. - L'assessor de l'EAP és l'expert que coneix el context de centre. 	Oportunitats: <ul style="list-style-type: none"> - Segons el Decret d'Inclusió 150/2017 neix la possibilitat de crear diferents nivells d'intervenció en relació amb la resposta educativa (MU, MA i MI). - Els serveis educatius LIC realitzen assessorament i doten de material als mestres entorn l'ús de llenguatge. - L'existència d'experts en assessorament de llenguatge en el context educatiu.

La primera anàlisi amb el DAFO ha permès identificar 8 categories per analitzar les dades recollides:

1. Origen del motiu de la demanda
2. El protocol de l'assessorament
3. El protocol del seguiment
4. La implicació de l'equip directiu
5. La implicació de la família
6. La resposta educativa inclusiva
7. L'expertesa de l'assessor
8. El/la MALL de centre

Aquestes categories ens han permès analitzar les dades obtingudes i obtenir els resultats que es presenten a continuació.

5. Resultats

Exposem en aquest apartat els resultats de l'estudi tenint en compte les dades recollides de tots els participants dels amb els instruments de recollida de dades utilitzats. Els resultats han estat organitzats a partir de les categories esmentades.

5.1.- Origen del motiu de la demanda

Tant els experts com els professionals referents de l'EAP i del CREDA entrevistats estan d'acord que hi ha principalment dos tipus de motius pel que fa al seu origen.

Un primer origen és quan el mestre-tutor o l'equip docent detecta dificultats de llenguatge en un infant i traspasa aquesta informació a la CAD del seu centre per que siguin identificades. L'equip MESI i l'EAP prenen acords d'actuacions. Llavors és quan l'equip MESI del centre¹⁵ conjuntament amb l'EAP avaluen el cas per recollir l'existència de factors de risc i revalorar la resposta educativa reajustant les mesures i suports del centre. Després d'un període de temps acordat, si aquests no són suficients, valoren la possibilitat de realitzar una demanda d'atenció de llenguatge per part de les MALLS /logopedes del servei educatiu CREDA o es demana la possibilitat de fer un assessorament de llenguatge.

L'HT i PC1 han comentat que un segon origen és quan hi ha infants creditors de rebre el servei d'atenció logopèdica però per falta de recursos es queden en llista d'espera. En aquestes circumstàncies el CREDA ofereix la possibilitat de fer un assessorament de llenguatge a l'equip docent de l'alumne. HT comenta que aquest és l'origen més freqüent de les demandes en el seu servei. Per tant, podem observar que als docents els interessa l'assessorament quan hi ha necessitat d'atenció en alguna alumne del seu grup-classe o centre.

Un altre aspecte a tenir en compte té a veure en poder diferenciar els assessoraments de llenguatge centrats en un alumne o els centrats en la millora del centre. Els experts entrevistats comenten que poques vegades els centres fan demandes d'assessorament de llenguatge com a millora de les pràctiques educatives del centre. HT comenta que aquest tipus de demanda no entra dins les funcions del seu servei, per la qual cosa deriven aquestes demandes a experts externs, tot i que

¹⁵ Equip MESI: Mestres d'Educació al Suport Intensiu.

s'ofereixen per fer seguiment entorn a programes ja establerts com els LOTA¹⁶. En les diferents entrevistes s'ha explicat que aquest curs 20-21 s'ha dut a terme un assessorament d'aquest tipus en una escola de Granollers dut a terme per EG amb la presència del referent del centre de l'EAP-B14 i amb la col·laboració del seguiment dels serveis educatius CREDA i LIC.

5.2.- El protocol de l'assessorament

En relació amb el protocol d'assessorament, HT comenta que tots dos serveis són coneixedors del protocol de l'assessorament de llenguatge ja que cada inici de curs el CREDA el presenta en una coordinació intraserveis. Des del setembre del 2009 que es va fundar el CREDA MVO fins el curs 2019-20 tenien el següent protocol:

- I.- Recollida d'informació del context escolar a partir de les dades recollides per part del psicopedagog de l'EAP omplint un full de registre del CREDA MVO.
- II.- Observació de l'alumne per part del psicopedagog de CREDA.
- III.- Assessorament al centre proposant unes orientacions de millora entorn al cas i al context de l'alumne.

En MS valora que aquest protocol d'assessorament no genera grans canvis metodològics al centre per la qual cosa tampoc no genera cap impacte de millora. Aquest expert comenta que aquest tipus d'assessorament sensibilitza a l'equip docent d'aquell curs entorn a les dificultats de llenguatge i que es valora positivament des de l'equip MESI del centre ja que es senten recolzats, però des del seu punt de vista no és un generador de canvis de metodologies.

PC1 comenta que aquest darrer curs 2020-21 des del CREDA s'ha proposat una millora del procés d'assessorament i actualment el protocol és el següent:

- I.- Recollida d'informació del context escolar a partir de les dades recollides per part del psicopedagog de l'EAP omplint un full de registre del CREDA MVO.
- II.- Observació de l'alumne (OA) per part del psicopedagog de CREDA.
- III.- Anàlisi conjunt del cas entre els psicopedagogs (Coordinació via Google Meet o presencial després d'OA).
- IV.- Assessorament al centre proposant unes orientacions de millora entorn al cas i al context de l'alumne.
- V.- Després d'un temps acordat i sota demanda del CREDA es realitza un seguiment per valorar si hi ha canvis observats en l'alumne per tal de reajustar la resposta educativa

HT explica, en relació amb aquesta darrera fase, que pocs centres han demanat aquesta nova devolució; i els que l'han demanat, gairebé tots al final intentaven convèncer al CREDA de la necessitat que aquell alumne tingués atenció directa per part de les MALLs/logopedes del CREDA. Al final d'aquest curs hauran d'avaluar la nova pràctica educativa, deixar les evidències analitzades a la memòria de fi de curs per valorar, el nou curs, com seguir millorant la pràctica. Ella va comentar de l'interès d'aquest treball per valorar la pràctica des d'una altra vessant.

¹⁶ LOTA són uns tallers de treball sistemàtic de la llengua oral que es van dur a terme en el 2015-19 entre l'EAP i el CREDA (Conversa a l'aula, explicació de contes, treball de consciència fonològica... entre d'altres).

PC1 ha descrit el protocol sent coneixedor dels instruments (observació conductual directa dels diferents components de llenguatges des d'una visió naturalista i procediments no estandarditzats d'avaluació dins el grup classe) i la metodologia utilitzada en l'assessorament, mentre que els psicopedagogs de l'EAP han comentat que el seu grau d'implicació sobretot recau en les fases I i V, per tant, no tenien clara la metodologia ni els instruments utilitzats per part dels professionals del CREDA a les fases II, III i IV.

Al no tenir dades per part del centre no podem valorar com valoren les diferents propostes de protocols d'assessorament.

5.3.- El protocol del seguiment

HT i PC1 comenten que no existeix el protocol de seguiment després de l'assessorament realitzat, per tant, aquest seguiment és inexistent ja que per falta de recursos del seu servei no es pot dur a terme. L'expert MS comenta que l'assessorament per part del CREDA té un fi, per tant, aquest "després" no ha de recaure al servei CREDA sinó als referents de l'EAP i a l'equip docent del centre. Els PEYs comenten que poques vegades es fa aquest seguiment ja que hi ha altres prioritats al centre, ni la CAD ni l'equip directiu prioritzen fer aquest seguiment com actuacions de l'EAP.

Al no tenir dades per part del centre no podem valorar com ells valoren aquest després.

5.4.- La implicació de l'equip directiu

EG i MS comenten que no sempre en la pràctica d'interserveis l'equip directiu ha estat present en les devolucions. Per contra, HT i MC comentaven que per a elles era imprescindible la presència d'alguns dels membres de l'equip directiu en les diferents trobades. Per tant, la implicació de l'equip directiu en l'assessorament de llenguatge és un imprescindible que no sempre hi és present.

Un punt a recollir també és que tots els professionals entrevistats consideren que detecten quan alguns dels membres de l'equip directiu presenten formació en atenció a la diversitat, ja que es nota més sensibilitat a fer canvis organitzatius dins el centre per ajustar les mesures de suport.

5.5.- La implicació de la família

Alguns entrevistats exposen que la família és informada que es durà a terme un assessorament de llenguatge però que en cap moment participa. En PE2 comenta que la família col·labora en el procés facilitant informació en la fase I.

Els referents de l'EAP comenten que recau en l'equip docent fer una devolució a les famílies després de l'assessorament i en el dia a dia per tal que des de casa puguin arribar a la generalització. Es valora necessària aquesta transferència a la família però reconeixen que l'assessorament es centra en l'alumne i el context escolar.

5.6.- La resposta educativa inclusiva

L'experta EG considera que el Decret d'inclusió 150/2017 ha creat uns nivells d'intervenció que afavoreixen el treball en xarxa on es defineix la responsabilitat de cada professional en funció de les mesures i suports que necessiti cada alumne, però comenta que aquesta normativa no ha desplegat com es desenvolupa l'avaluació de llenguatge des de cada nivell. Ella opina que encara s'ha de revalorar aquesta mirada ja que l'avaluació psicopedagògica recau en primera instància en el referent de l'EAP – sense la necessitat que sigui expert en llenguatge- i defensa que hi ha experts com ells MALLs de centres o les MALLs/logopedes del CREDA que també haurien de poder participar d'aquesta avaluació. Ella comenta que des del Consejo General de Colegios de Logopedas han publicat un llibre titulat "*El logopeda en el marco de la Escuela*

Inclusiva" on es detallen les funcions -entre elles les d'avaluació- dels MALLs i dels logopedes escolars.¹⁷

Els professionals entrevistats consideren que l'assessorament de llenguatge hauria d'incloure explícitament orientacions en les mesures de suport universals i addicionals del centre.

5.7.- L'expertesa de l'assessor

EG, MS, HT i MC consideren que no tots els professionals experts en llenguatge són bons assessors ni tots els experts en assessorament són bons assessors en llenguatge.

MC comenta que des del seu punt de vista, un referent de l'EAP no és expert en assessorament de llenguatge. Els PEYs enquestats tampoc es senten experts en llenguatge. HT valora que no totes les MALLs/logopedes de la seva plantilla estan preparades per ser assessores de llenguatge, ja que el grau d'experiència, la formació en assessorament, la formació en llenguatge i el saber fer (estratègies) d'un assessor són factors a tenir present per escollir aquest perfil. Normalment els assessors de llenguatge del CREDA són els psicopedagogs del CREDA o MALLs/logopedes que compleixin els requisits anteriorment citats. Malgrat aquesta percepció, sí que defensa que la plantilla docent del CREDA són professionals especialitzats en l'assessorament de llenguatge. En MS, comenta que si no hi ha formació interna i seguiment d'aquests professionals tampoc són professionals especialitzats.

5.8.- El/la MALL de centre

Tots els professionals entrevistats estan d'acord que el paper de la MALL és un perfil professional molt necessari en el centre, de la mateixa manera que d'altres suports¹⁸ i serveis que ja haurien d'estar incorporats en cada centre educatiu segons el Decret d'inclusió, reflexiona un dels psicopedagogs del CREDA enquestat.

En PE3 opina que treball el paper de la MALL de centre com a MU afavoreix l'estimulació i prevenció de dificultats de llenguatge, l'assessorament als docents del propi centre, la intervenció directa en aquells casos que ho requereixen en petits grups, per tant, col·labora en la totalitat d'alumnes.

L'EG, fent ús de la memòria històrica, comenta que en el moment que es va publicar el llibre de "*L'ús de llenguatge a l'escola*" (Departament d'Ensenyament, 2003), el Departament d'Ensenyament estava interessat en la millora de llenguatge, per tant va convertir algunes places del segon MEE en MALLs, però degut a la falta de professionals formats en aquesta especialitat en el territori català va fer que no acabés d'expandir-se a totes les zones educatives. És una evidència que actualment al Maresme hi ha més places de MALL de centre que al Vallès Oriental. Ella també reflexiona sobre el fet que els actuals estudis de grau de magisteri necessiten una especialització com a MALL, i el fet que no hi sigui dificulta que els nous professionals s'especialitzin.

Al no tenir dades per part del centre no podem valorar com ells valoren el paper de la MALL dins la plantilla de centre.

¹⁷ Text extret del llibre "El logopeda en el marco de la escuela inclusiva" (autor i any): "*El logopeda es el profesional sanitario especialista en la prevención, detección, evaluación e intervención de los trastornos de la comunicación, el lenguaje, el habla, la voz y la deglución. El maestro con la especialidad en Audición y Lenguaje es el docente especialista en la detección, evaluación e intervención de las necesidades educativas derivadas o relacionadas con estos trastornos.*"

¹⁸ Logopedes, suport complementari, educadors socials, auxiliars d'educació especial...)

6. Proposta de millora

A partir dels resultats que acabem de presentar hem elaborat una proposta de millora que organitzem seguint la mateixa estructura, es pot observar a la Taula 3.

Taula 3. Propostes de millora

Categoria		Proposta de millora	
1	Origen del motiu de la demanda	1	Definir el motiu de la demanda de l'assessorament.
		2	Revisió del paper de la CAD.
2	El protocol de l'assessorament	3	L'assessorament serà destinat a l'equip docent implicat.
		4	Elaboració d'un pla d'intervenció.
3	El protocol del seguiment	5	Implementar un seguiment per ajustar el pla d'intervenció.
		6	Valorar el grau d'implicació de l'equip docent.
4	La implicació de l'equip directiu	7	Participació del membre directiu que assisteixi a la CAD.
		8	Traspàs de la informació a la CAD.
		9	L'equip directiu del centre valorarà el grau d'impacte.
5	La implicació de la família	10	Dotar d'estratègies als docents per implicar a la família.
		11	Realitzar una entrevista amb la família conjuntament.
6	La resposta educativa inclusiva	12	Convocar a la MALL/logopeda del CREDA del centre.
		13	Promoure la sensibilitat de la millora de l'atenció a la diversitat pel que fa al llenguatge.
7	L'expertesa de l'assessor	14	Formació interna i seguiment dels professionals de serveis educatius.
		15	Facilitar el contacte d'experts al centre.
8	El/a MALL de centre	16	Refrescar el paper de les MALLs als equips directius.
		17	Reflexionar i fer acords amb les universitats catalanes.

A continuació es concreten les propostes tenint en compte els tres models d'assessorament revisats a l'apartat de marc teòric i els resultats obtinguts en base a les categories utilitzades per a l'anàlisi.

1.- Origen del motiu de la demanda

Proposta de millora	
1	Definir el motiu de la demanda de l'assessorament.
2	Revisió del paper de la CAD.
<p>Pensem que hi ha la necessitat de definir el motiu de la demanda de l'assessorament, aquesta ha de ser sempre una petició de centre que estigui disposat a dur canvis metodològics i organitzatius per ajustar la seva resposta educativa. El resultat obtingut posen de relleu que als docents els interessa l'assessorament quan hi ha necessitat d'atenció en relació amb algun alumne del seu grup-classe o centre. Per tant, partint del model col·laboratiu, estem convençudes que si la demanda sorgeix del mateix equip docent es podrà concretar el seu motiu en base a la necessitat.</p> <p>Una segona proposta de millora parteix de la revisió del paper de la CAD en el centre. Entenem que qualsevol factor de risc observat en el procés de</p>	

desenvolupament de l'adquisició del llenguatge oral en algun/s alumne/s ha de ser motiu de demanda de valoració per part de la CAD del centre. Segons el Decret d'Inclusió 150/2017 la CAD revisarà els suports i mesures del centre destinades a aquell/s alumne/s. Quan s'observi algun dubte de com ajustar la resposta educativa es realitzarà la demanda al CREDA per part del referent de l'EAP del centre. Aquest treball en xarxa i intranivells és el que ens proposa el model RTI d'Ebbels et al. (2019) que és del tot coherent amb l'organització del sistema educatiu català.

2.- El protocol de l'assessorament

Proposta de millora	
3	L'assessorament serà destinat a l'equip docent implicat.
4	Elaboració d'un pla d'intervenció.
Amb aquestes dues propostes de millora volem sensibilitzar a l'equip docent implicat però alhora crear impacte i continuïtat en el centre, tal com apuntava l'expert MS. Per tant, partint del treball en xarxa que proposa el model col·laboratiu, l'assessorament serà destinat al tutor i especialistes d'atenció a la diversitat d'aquell grup-classe, curs o cicle, per tal que durant l'assessorament s'acordi conjuntament l'elaboració d'un pla d'intervenció partint de les orientacions rebudes.	

3.- El protocol del seguiment

Proposta de millora	
5	Implementar un seguiment per ajustar el pla d'intervenció.
6	Valorar el grau d'implicació de l'equip docent.
El resultat obtingut semblen indicar que no existeix el protocol de seguiment després de l'assessorament realitzat. Per tant, es proposa realitzar un seguiment, mínim de dues sessions, després de l'assessorament per part de tots els assessors per ajustar el pla d'intervenció. Després d'aquest seguiment es donarà fi a l'assessorament. Al finalitzar el protocol d'assessorament i el seu seguiment serà tasca de l'equip directiu i els dos serveis educatius valorar el grau d'implicació de l'equip docent. I aquest també podrà valorar el grau d'implicació per part dels assessors i de l'equip directiu.	

4.- La implicació de l'equip directiu

Proposta de millora	
7	Participació del membre directiu que assisteixi a la CAD.
8	Traspàs de la informació a la CAD.
9	L'equip directiu del centre valorarà el grau d'impacte.
Els resultats han mostrat que la implicació de l'equip directiu en l'assessorament de llenguatge és un imprescindible que no sempre hi és present. La nostra proposta de millora és que sinó hi ha participació per part de l'equip directiu no hi ha assessorament. Segons el model col·laboratiu el paper de l'equip directiu en la presa de decisions del centre és imprescindible. Per tant, la proposta és que cal la participació i seguiment obligatori del membre directiu que assisteixi a la CAD del centre i que aquest traspassi la informació a la CAD per tal que tots estiguin	

assabentats del cas i per fer prevenció i transferència a posteriors casuístiques similars.

També serà tasca de l'equip directiu del centre valorar el grau d'impacte en el centre d'aquest assessorament en la seva memòria de curs.

5.- La implicació de la família

Proposta de millora	
10	Dotar d'estratègies als docents per implicar a la família.
11	Realitzar una entrevista amb la família conjuntament.
<p>En l'apartat del marc teòric hem destacat que nombroses recerques en l'àmbit de l'atenció primerenca posen de relleu que la qualitat de la participació dels pares amb els seus fills, i no el nombre de sessions amb els professionals és el que es vincula al conjunt de progressos aconseguits en l'infant (Domeniconi i Gràcia, 2018). En resultats presentats indiquen que s'informa però no s'implica a la família, i no és el mateix. Per tant, com a proposta de millora, partint d'aquest enfocament naturalista, els assessors han de facilitar estratègies als docents per sensibilitzar i implicar a la família en el desenvolupament del llenguatge del seu fill, la qual cosa suposa fer veure a la família que és part de l'equip, que ha de participar en la presa de decisions i en tot el procés. En aquest sentit, es proposa que a l'inici de l'assessorament de llenguatge el referent de l'EAP conjuntament amb el tutor i l'equip MESI es reunixin amb la família per tal de planificar conjuntament el procés i el rol que aquesta hi juga.</p>	

6.- La resposta educativa inclusiva

Proposta de millora	
12	Convocar a la MALL/logopeda del CREDA del centre.
13	Promoure la cultura de la millora de l'atenció a la diversitat pel que fa al llenguatge.
<p>Els resultats indiquen que l'avaluació psicopedagògica recau en primera instància en el referent de l'EAP però que hi ha experts com ells MALLs de centres o les MALLs/logopedes del CREDA que també haurien de poder participar d'aquesta avaluació. Per tant, plantegem, com a proposta de millora, convocar en les devolucions a la MALL/logopeda del CREDA si intervé en el centre, tenint present el model d'intervenció/avaluació que ens proposa Ebbels et al. (2019).</p> <p>Fruit d'aquest treball en xarxa pensem que el referent de l'EAP i l'equip MESI del centre han de promoure la cultura de la millora de l'atenció a la diversitat pel que fa al llenguatge en totes les seves actuacions. Això suposa que és tasca d'ells promoure la detecció de factors de risc que dificultin el procés d'adquisició de llenguatge de qualsevol alumne.</p>	

7.- L'expertesa de l'assessor

Proposta de millora	
14	Formació interna i seguiment dels professionals de serveis educatius.
15	Facilitar el contacte d'experts al centre.
<p>Després de revisar els resultats pensem que s'ha de potenciar la creació de formació interna i seguiment dels professionals de serveis educatius CREDA i EAP entorn a l'assessorament de llenguatge per que esdevinguin uns bons assessors de llenguatge en el context escolar. I alhora saber delegar aquells temes que no es vegin preparats cap a altres professionals més experimentats i experts. Cal saber facilitar el</p>	

treball col·laboratiu i en xarxa amb experts que vulguin fer una formació interna de centre entorn a la millora de pràctiques educatives en llenguatge per tal de seguir reflexionant i aprofundint i introduir canvis en el centre, si s'escau.

8.- El/a MALL de centre

Proposta de millora	
16	Refrescar el paper de les MALLs als equips directius.
17	Reflexionar i fer acords amb les universitats catalanes.
<p>En els resultats s'ha recollit que el paper de la MALL de centre com a MU afavoreix l'estimulació i prevenció de dificultats de llenguatge, l'assessorament als docents del propi centre, la intervenció directa en aquells casos que ho requereixen en petits grups. En altres paraules, els resultats indiquen que la MALL treballa pensant en el conjunt de l'alumnat. Per altra banda, s'ha vist que aquesta especialitat no està estesa en moltes zones educatives. Per tant, pensem que des de l'inspecció educativa i serveis educatius en els seminaris d'equips directius cal presentar el paper de les MALLs de centre tot actualitzant i revisant, si cal, les seves funcions.</p> <p>També proposem com a millora que el Departament d'Educació reflexioni i proposi acords amb les universitats catalanes sobre el perfil dels professionals graduats entorn a l'atenció de la diversitat pel que fa a les dificultats de llenguatge.</p>	

Un cop presentades i argumentades les propostes en base al marc teòric i als resultats obtinguts entenem que serà tasca dels diferents equips directius valorar-les per tal d'ajustar-les al seus contextos específics, tipologia de professionals, docents, famílies i alumnat, així com i a la seva pràctica diària.

7. Conclusions

Les següents conclusions del treball tenen l'objectiu de recollir una sèrie de recomanacions per potenciar encara més l'assessorament de llenguatge en els centres educatius. Finalment, es presentaran les limitacions del present estudi i s'inclouran possibles línies de recerca.

Els resultats obtinguts ens permeten afirmar que hi ha força marge de millora en relació amb l'assessorament als centres educatius en l'àmbit del llenguatge. La feina d'assessorament que s'està fent té molts elements positius, per la qual cosa s'ha de partir del que s'està fent i intentar millorar-ho.

Un dels aspectes que cal valorar és que els professionals participants fugen de la mirada centrada en el dèficit de l'alumne per centrar-se en la millora del context educatiu com a resposta educativa.

El fet de proposar com a millora elaborar un pla d'intervenció durant i després de l'assessorament fa que els professionals implicats hagin d'arribar acords, prenguin decisions de responsabilitats, recullin les orientacions educatives entorn al llenguatge, entre d'altres. Això fa que tots els agents estiguin implicats en el treball conjunt del pla, implicant als docents en l'ajustament de la resposta educativa per que l'alumne millori les seves competències lingüístiques.

Un altre punt fort que hem detectat és que els professionals valoren necessària la transferència a la família, però reconeixen que l'assessorament en llenguatge es centra en l'alumne i el context escolar. Aquesta és la raó per la qual es proposa com a millora incorporar a la família des de l'inici en el procés d'assessorament.

Un aspecte que s'ha posat de relleu en els resultats és la falta de programació en l'estimulació de llenguatge pel que fa a la prevenció i detecció d'alumnes que presentin dificultats de llenguatge. Pensem que el paper de la MALL és imprescindible com a referent de centre. En aquest sentit proposem crear noves places de MALL de centre per part del Departament d'Educació.

I per anar acabant, comentar que cal continuar oferint formació interna especialitzada en l'assessorament de llenguatge als professionals del CREDA i de l'EAP, i revisar la formació inicial dels mestres a les universitats catalanes.

Finalment, dir que els resultats obtinguts ens han permès elaborar una proposta de millora tenint en compte la recerca i les bones pràctiques sobre el tema, que sembla que podria ser útil als centres i serveis educatius, però sobretot als infants que presenten dificultats de llenguatge en el procés d'adquisició de llenguatge i a les seves famílies.

Una limitació ha estat no poder obtenir dades dels centres. Tampoc s'ha pogut recollir totes les veus dels professionals del servei per explorar si tenien altres aportacions.

Durant la realització del present treball, han anat obrint-se nombroses possibilitats d'ampliar i de considerar altres factors a analitzar. No obstant, hem decidit seguir la línia triada inicialment i considerar la resta de factors com a possibles línies de recerca futures. Aquests factors són el paper de el/la MALL/logopeda en l'assessorament de llenguatge, les MU del centre recollides pel que fa al llenguatge, l'anàlisi dels instruments utilitzats en les coordinacions entre serveis, la col·laboració de la família, entre d'altres. Es tracta de temes interessants que podrien ser considerants en el futur, com també ho són la qualitat de la formació inicial dels mestres de perfil d'atenció a la diversitat entorn a temes de llenguatge, l'autoreflexió docent de les habilitats discursives a través de l'eina EVALOE (Gràcia et al., 2015), la implementació de tallers on la família participa dins del centre escolar, o la creació d'espais rics en estimulació de llenguatge oral dins l'aula.

Agraïments

En primer lloc, vull agrair la meva tutora del Treball Final de Màster, Marta Gràcia, per la seva orientació constant, l'ajuda tècnica i proximitat, que han estat essencials pel desenvolupament del TFM.

També agraeixo la col·laboració dels experts – Enriqueta Garriga i Manel Sánchez-, directores de serveis educatius – Helena Turón i M. Àngels Casas – i companys psicopedagogs del servei, que s'han interessat en el meu treball i en algun moment m'han aconsellat. Així mateix, vull agrair la formació rebuda a aquells professors en la meva trajectòria d'estudiant en el MIPE, ja que m'han anat mostrant el camí del coneixement fins arribar aquest treball final.

Un esment també pel recolzament de la directora de serveis educatius de serveis territorials i del servei SIOE de Blanquerna per facilitar la meva recollida de dades.

Per últim, vull agrair molt especialment el suport rebut per part de la meva família -especialment el meu marit, la meva filla i el meu fill- que han estat al meu costat animant-me durant la realització d'aquest treball i facilitant espais de temps per poder-lo dur a terme.

Referències

- Bonals, J. i Sánchez-Cano, M. (Coord.) (2007). *Manual de asesoramiento psicopedagógico*. Graó.
- Bradley, R., Danielson, L., i Doolittle, J. (2005). Response to intervention. *Journal of Learning Disabilities*, 38(6), 485-486.
- Bruner, J. (1985). Child's talk: Learning to use language. *Child Language Teaching and Therapy*, 1(1), 111-114.
- CGCL (2020) *El logopeda en el marco de la Escuela Inclusiva*. Consejo General del Colegio de Logopedas.
- Dalmau-Montala, M., Balcells-Balcells, A., Giné, C. G., Pérez, M. C., Masjoan, O. C., Cuscó, Y. S., ... i Montserrat, N. C. (2017). Cómo implementar el modelo centrado en la familia en atención temprana. *Anales de Psicología/Annals of Psychology*, 33(3), 641-651.
- Del Río, M. J. (2006). Consideraciones sobre el uso de los procedimientos naturalistas para la intervención en logopedia. *Revista de logopedia, foniatría y audiolología*, 26(3), 139-145.
- Departament d'Ensenyament. (1999). *Marc d'actuació dels CREDA: Criteris i objectius d'intervenció*. Generalitat de Catalunya.
- Departament d'Ensenyament (2003). *L'ús de llenguatge a l'escola. Propostes d'intervenció per a l'alumnat amb dificultats de comunicació i llenguatge*. Generalitat de Catalunya. Servei de Difusió i Publicacions.
- Domeniconi, C. i Gràcia, M. (2018). Efectos de una intervención siguiendo el modelo enfocado en la familia para promover avances en el desarrollo del lenguaje de los niños. *Revista de Investigación en Logopedia*, 8(2), 165-181.
- Dunst, C.J., Hamby, D.W., i Brookfield, J. (2007). Modeling the effects of early childhood intervention variables on parent and family well being. *Journal of Applied Quantitative Methods*, 2, 268 - 288.
- Durán, D., i Climent, G. G. (2017). La formación del profesorado para la educación inclusiva: Un proceso de desarrollo profesional y de mejora de los centros para atender la diversidad. *Revista Latinoamericana de Educación Inclusiva*, 5(2), 153-170.
- Duran, D. i Martínez, I. (2004). Tutoría entre iguales. *Innovación educativa*, 75, 63-68.
- Ebbels, S. H., McCartney, E., Slonims, V., Dockrell, J. E., i Norbury, C. F. (2019). Evidence-based pathways to intervention for children with language disorders. *International journal of language & communication disorders*, 54(1), 3-19.
- Fuchs, D. i Fuchs, L. S. (2006). Introduction to response to intervention: What, why, and how valid is it?. *Reading research quarterly*, 41(1), 93-99.

- Giné, C., Gràcia, M., Vilaseca, R., i García-Díe, M. T. (2006). Repensar la atenció temprana: propuestas para un desarrollo futuro. *Infancia y aprendizaje*, 29(3), 297-313.
- Gispert, D. (2004). L'ús del llenguatge a l'escola. Propostes d'intervenció per a l'alumnat amb dificultats de comunicació i llenguatge. *ÀAF Àmbits de Psicopedagogia i Orientació*, (10), 48-48.
- Gràcia, M., Benitez, P., Vega, F., i Domeniconi, C. (2015). Escala de Valoración de la Enseñanza del Lenguaje Oral en contexto Escolar: adaptación para su uso en educación especial. *Revista de Logopedia, Foniatría y Audiología*, 35(2), 84-94.
- Gràcia, M., Simón, C., Salvador-Beltran, F., Adam Alcocer, A. L., Mas, J. M., Giné, C., i Dalmau, M. (2020). The transition process from center-based programmes to family-centered practices in Spain: a multiple case study. *Early Child Development and Care*, 190(14), 2192-2204.
- Lago J.R., Onrubia, J. i Huguet, T. (coords.) (2012). *Assessorament per la millora de les pràctiques educatives. Instruments de suport per l'assessorament*. Xtec de la Generalitat de Catalunya.
- Lago, J. R., i Onrubia, J. (2011). Un modelo de asesoramiento para la mejora de las prácticas educativas. En E. Martín i J. Onrubia (Coords.), *Orientación educativa y procesos de innovación y mejora de la enseñanza* (pp. 11-32). Graó.
- Lago, J. R. i Onrubia, J. (2017). Acompanyant la introducció per part dels professionals de l'EAP de processos d'assessorament orientats a generar pràctiques més inclusives. *Àmbits de Psicopedagogia i Orientació*, 46, 1-6.
- Luque-de la Rosa, A., Hernández-Garre, C. M., Fernández-Martínez, M. D. M., i Carrión-Martínez, J. J. (2019). Docentes de audición y lenguaje itinerante: el trabajo colaborativo, reto pendiente para un nuevo perfil. *Revista Educación*, 43(1), 170-183.
- Marco, M. J. (2017). Assessorament per a la millora de les pràctiques educatives. Creant ponts dintre d'un centre de secundària». *Àmbits de Psicopedagogia i Orientació*, 46, 12-19.
- Martín, E. i Solé, I. (2011). *Orientación educativa: modelos y estrategias de intervención*. Graó.
- Martín, E. i Mauri, T. (2011). Orientación educativa. *Procesos de innovación y mejora de la enseñanza*. Graó.
- Monereo, C. i Solé, I. (coord.) (1996). *El asesoramiento psicopedagógico: una perspectiva profesional y constructivista*. Alianza Editorial.
- Monereo, C., Pozo, J. I., i Castelló, M. (2001). La enseñanza de estrategias de aprendizaje en el contexto escolar. *Psicología de la educación escolar*, 2, 235-258.
- Onrubia, J. i Minguela, M. (2020). Una reflexió en clau inclusiva sobre les funcions dels professionals de la intervenció psicopedagògica. *Àmbits de Psicopedagogia i Orientació*, 52, 12-23.
- Sachs, J. (1993). *The emergence og International communication*. Cambridge University.

Sala, I. i Adam, A. L. (2021). *L'escola inclusiva*. FUOC.

Sarramona, J. (2001). *Teoria de l'educació*. Ariel.

Urquía, B., del Rio, M.J. (1999). Interacció a l'aula especial i adquisició del llenguatge d'una nena amb Síndrome de Down. *Suports: Revista Catalana d'Educació Especial i Atenció a la Diversitat*, 3, 66-75

Vega, F., Gràcia, M., i Jarque, M. J. (2021). *La logopèdia a l'escola inclusiva: rols, perfils professionals i treball en equip*. FUOC.

ANNEX 1: Extret de Pla d'actuació del CREDA MVO Curs 2019-20

OBJECTIU GENERAL: Assessorar i col·laborar amb el professorat dels centres, professionals dels Serveis Educatius, i serveis públics externs en matèria de llenguatge (Marc d'actuació dels CREDA).

Objectiu Específic			
B.2.3 Assessorar al professorat dels centres i professionals dels Serveis Educatius, en matèria de llenguatge, en base a les demandes fetes per l'EAP.			
Indicadors d'avaluació			
<ul style="list-style-type: none"> • Realitza el 60% dels assessoraments demandats. • Aconsegueix un 90% de respostes favorables al qüestionari - formulari de centres. 			
Actuació	Professional	Recursos	Temporalització
Recollida d'informació sobre el cas (EAP, centre...).	Equip d'assessorament	Material assessorament CREDA	Preferentment al llarg del primer i segon trimestre.
Observació directa de l'alumne dins del marc escolar.	Equip d'assessorament	Material assessorament CREDA	Preferentment al llarg del primer i segon trimestre.
Devolució de les observacions recollides per donar orientacions de llenguatge i/o comunicació en col·laboració amb l'EAP.	Equip d'assessorament	Material assessorament CREDA	Preferentment al llarg del primer i segon trimestre.
Recollida, buidatge i anàlisi de les respostes dels qüestionaris-formulari de centres.	Equip directiu CREDA i TAC	Respostes qüestionari - formulari centres	Juliol

ANNEX 2: Extret del Pla d'actuació dels serveis educatius EAP-LIC-CRP

ZONA, CENTRES I PROFESSORS
<p>Objectius:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Promoure i facilitar el treball en xarxa entre el centre i els diferents agents educatius, socials i/o de salut de la zona. • Acompanyar, assessorar i/o donar suport en la tasca docent i en els projectes de millora que realitza el centre (en el cas de projectes de millora s'entén com assessorament les tasques de disseny, de planificació i d'implementació). • Difondre i facilitar recursos (del propi Departament i d'altres) als docents per a la realització de la seva tasca educativa • Recollir i difondre pràctiques educatives que es realitzen en el centre i en la zona. • Impartir formació directa a docents d'acord amb les prioritats i pautes del propi Departament d'Educació i/o necessitats de la zona.
<p>Indicadors d'avaluació dels objectius:</p> <ul style="list-style-type: none"> • S'han organitzat actuacions i/o activitats amb la participació de diferents docents, centres i/o agents • S'han compartit experiències i/o activitats dels centres • S'han dut a terme les coordinacions dins i/o fora del centre amb els diferents agents educatius, socials i de salut • S'ha assessorat i/o donat suport a la tasca dels docents, segons demanda • S'ha realitzat el seguiment i assessorament en el projecte de millora que està fent o vol fer el centre • S'han difós els recursos en funció de les necessitats del centre i de manera general • S'han recollit i difós les pràctiques educatives que ha realitzat el centre i les que ens han fet arribar <p>5.a S'ha realitzat la formació prioritzada pel Departament i/o l'acordada amb el centre per cobrir les seves necessitats</p> <p>5.b Els docents participants fan una valoració positiva de la formació realitzada</p>

Actuacions	Implicats del centre i del SEZ	Temporització Periodicitat
------------	--------------------------------	----------------------------

<p>1.1 Assistència i/o dinamització dels seminaris (SEZ) i aprofitament satisfactori del treball que es realitza en els mateixos per part del centre:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Seminari PRI-SEC ○ Seminari de Caps d'Estudi ○ Seminari TAC ○ Seminari English Day ○ Seminari de Direccions 	<p>CRP EAP LIC</p>	<p>Al llarg del curs</p>
<p>1.2 Promoció i facilitació en la presentació d'experiències i/o activitats en els seminaris de coordinació i/o altres en altres espais compartits.</p>	<p>CRP EAP LIC</p>	<p>Al llarg del curs</p>
<p>1.3 Coordinacions amb els agents educatius, socials i/o de salut.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Participació en la Comissió Social del centre. • Reunions de coordinació centres- REIR- Serveis Socials i SE. • Participació en Taula de Salut • Participació Xarxa d'Infància de Granollers. 	<p>EAP LIC</p>	<p>Al llarg del curs</p>
<p>2.1 Assessorament en la formació en centre (detecció, concreció,...). Treball amb l'equip directiu i/o referent de formació en el centre.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pràctiques restauratives 	<p>CRP EAP LIC</p>	<p>Al llarg del curs</p>
<p>2.2 Suport, assessorament i orientació en la tasca del docent.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Decret d'inclusió • Aula d'acollida • Alumnat SLS • Assessorament puntual alumnat NISE • Assessorament puntual alumnat Tr. conducta de seguiment amb CRETDIC • Assessorament puntual alumnat amb dificultats de llenguatge (CREDA) 	<p>CRP</p> <p>EAP LIC</p>	<p>Al llarg del curs</p>
<p>2.3 Suport, acompanyament i assessorament en el procés de millora que realitza el centre. Aquest es centra en el:</p>	<p>CRP EAP LIC</p>	<p>Al llarg del curs</p>

- Projecte de centre: teatre i expressió oral		
3.a Facilitar els recursos educatius (materials didàctics, digitals, contactes,...) per a la tasca docent, tenint en compte la demanda del centre. Es realitza de manera presencial o a través del correu electrònic.	CRP EAP LIC	Al llarg del curs
3.1 Informació sobre els recursos elaborats pel Departament i/o altres i que estan a disposició dels docents i centres. Aquesta difusió es realitza a través de la web del SEZ, del Full Informatiu Digital, correu electrònic o a través de les diferents comissions del centre (CAD, Claustre,...).	CRP EAP LIC	Al llarg del curs
4. Identificació, recollida i difusió de pràctiques educatives de referència realitzades.	CRP EAP LIC	Al llarg del curs
5. Impartició de la formació segons les necessitats detectades i/o proposades pel Departament:	CRP EAP LIC	Al llarg del curs

ANNEX 3: GUIÓ ENTREVISTA – TFM (MIPE)

1. Des del teu punt de vista professional, com descriuries en poques paraules les teves tasques realitzades al CREDA o a l'EAP.
2. Creus que una de la teva tasca es/va ser l'assessorament a docents?
3. Al llarg de la teva trajectòria, quins creus que són els motius pel qual es realitza una demanda d'assessorament de llenguatge al CREDA a través de l'EAP?
4. Coneixes algun protocol per activar aquesta demanda? Com es fa/fèieu? Quin són els instruments utilitzats?
5. Des del teva experiència quin és el grau d'implicació i responsabilitat de tasques / funcions:
 - a. Dels professionals del centre escolar en el procés d'avaluació de les dificultats de llenguatge i d'assessorament de llenguatge; en l'abans, el durant i el després.
 - b. I dels professionals de l'EAP?
 - c. I dels professionals del CREDA?
6. A l'EAP hi ha diferents perfils professionals com treballadors socials, psicopedagogs i fisioterapeutes. També sabem que l'equip del CREDA és multidisciplinari format per audioprotesista, logopedes / MALLs i psicopedagogs. I per últim, en el centre escolar hi ha diferents especialitats i càrrecs de mestres.
 - a. Què diu la normativa del que s'ha de fer en relació amb l'assessorament?
 - b. Què és el que es fa?
 - c. I què creus que s'hauria de fer des dels perfils professionals implicats en aquest assessorament pel que fa al centre escolar, l'EAP i el CREDA?
7. Des de la teva experiència,
 - a. Quina és/era la seqüenciació temporal utilitzada d'un procés d'assessorament de llenguatge a l'equip docent d'un centre educatiu per part de l'EAP i el CREDA? (Quantes sessions el formen i com s'organitzen les sessions durant el procés?)
 - b. Tota pràctica educativa té sempre un marge de millora, estem d'acord? Des del teu punt de vista, què hauria de passar per tal que es pogués dur a terme una millora? Què creus que el teu equip hauria de modificar per que el procés d'assessorament fos més beneficiós pels infants que presenten dificultats de llenguatges i les seves famílies?
8. Coneixes quina és la metodologia utilitzada durant el procés d'assessorament? Quins recursos i instruments s'utilitzen per part del CREDA? I per part de l'EAP?
9. Quines són les estratègies psicopedagògiques que es traslladen a l'equip docent per apoderar-los a fer canvis d'organització i funcionament dins el centre?
10. Durant l'assessorament a docents pensem en el treball dels professionals però l'objectiu comú és el benefici de l'infant i l'acompanyament a les seves famílies.
 - a. Quin grau de participació té la família en aquest procés d'avaluació i d'assessorament?
 - b. Creus que és rellevant implicar a la família en el procés d'avaluació i l'assessorament en relació amb el seu fill a l'inici, durant i al final del procés? Normalment es realitza? Si es realitza, qui és el responsable de fer-ho i com es fa?
11. Fa molts cursos/anys que la pràctica educativa de l'assessorament de llenguatge a l'equip docent d'un centre educatiu per part de l'EAP i el CREDA es realitza. Des del teu punt de vista professional creus que és una pràctica educativa efectiva? terme aquest procés d'assessorament, implica canvis en l'organització i funcionament del centre per tal de millorar la resposta educativa en general, per a altres alumnes?
12. Tenint present la proposta del Decret d'inclusió 150/2017 entorn als suports i mesures des d'un marc inclusiu, en quin/s nivell/s situaries la pràctica educativa de l'assessorament de llenguatge realitzat per part del CREDA i l'EAP a l'equip docent del centre?
13. En la bibliografia anglosaxona alguns autors ens parlen de la figura "terapeuta de llenguatge o logopeda" dins el marc escolar. En el sistema educatiu català tenim el perfil de maestr@ d'audició i llenguatge de centre i el logopeda en el CREDA, però malauradament aquest perfil no hi és present en tots els centres educatius, especialment en els públics. Com valores la incorporació de la figura del maestr@ d'audició i llenguatge o del logopeda en les totes les plantilles docents? Penses que és un perfil de professional necessari? Per què?

ANNEX 4: Correus electrònics

8 de maig

Bon dia Enriqueta,

Com estàs? Sóc l'Elisabet Barnils, mestra i logopeda formada a Blanquerna, tot i que possiblement em relaciones més com a germana de l'Albert Barnils, assistent de cursos de CF o com a logopeda del CREDA de Vic i del MVO. Al llarg d'aquests 15 cursos com a MALL del CREDA m'he continuat formant com a psicopedagoga i des de fa poquet estic treballant a l'EAP B-14 de Granollers.

Et vull fer saber que fruit de la meva inquietud com a docent estic cursant el Màster Interuniversitari en Psicologia de l'Educació (MIPE). De fet fa unes setmanes vaig tenir el plaer de compartir una classe amb en Climent Giné a l'assignatura de la Joana Mas, aquella tarda vaig tenir un flashback com si el temps no hagués passat i continués cursant MEE, quin plaer poder escoltar-lo de nou i veure que segueix interessant-se i investigant pel món de l'educació. I pel que sé, tu també continues al peu del canó fent algun assessorament de CF, almenys per Granollers,... vaja tots dos sou uns grans referents i exemples a seguir.

T'escric ja que actualment en el marc del MIPE estic desenvolupant el Treball de Final de Màster (TFM) sobre la pràctica educativa d'assessorament de llenguatge a l'equip docent d'un centre educatiu per part dels serveis educatius del CREDA i l'EAP tutoritzat per la doctora Marta Gràcia de l'UB. Per aquest motiu m'adreço a tu per fer-te una petició, m'agradaria poder-te fer una entrevista en persona o via Meet, com et vagi millor i et sentis més a gust. Penso que tu em pots ser de gran ajuda en les meves reflexions psicopedagògiques sobre aquesta pràctica educativa.

Com pots imaginar no tinc gaires buits de temps entre la feina, l'estudi i la família, però de ben segur trobarem algun forat per coincidir. Bé, resto a l'espera de la teva resposta desitjant que t'engresqui la proposta.

Una abraçada,
Elisabet Barnils

8 de maig

Bon dia Manel,

Com estàs? Sóc l'Elisabet Barnils, mestra i logopeda que fa un temps vam treballar al CREDA de Vic. Al llarg d'aquests 15 cursos com a MALL del CREDA m'he continuat formant com a psicopedagoga i des de fa poquet estic treballant a l'EAP B-14 de Granollers.

Et vull fer saber que fruit de la meva inquietud com a docent estic cursant el Màster Interuniversitari en Psicologia de l'Educació (MIPE). T'escric ja que actualment en el marc del MIPE estic desenvolupant el Treball de Final de Màster (TFM) sobre la pràctica educativa d'assessorament de llenguatge a l'equip docent d'un centre educatiu per part dels serveis educatius del CREDA i l'EAP tutoritzat per la doctora Marta Gràcia de l'UB. Per aquest motiu m'adreço a tu per fer-te una petició, m'agradaria poder-te fer una entrevista en persona o via Meet, com et vagi millor i et sentis més a gust. Penso que tu em pots ser de gran ajuda en les meves reflexions psicopedagògiques sobre aquesta pràctica educativa.

Com pots imaginar no tinc gaires buits de temps entre la feina, l'estudi i la família, però de ben segur trobarem algun forat per coincidir. Bé, resto a l'espera de la teva resposta desitjant que t'engresqui la proposta.

Una abraçada,
Elisabet Barnils

8 de maig

Bon dia Marina, Helena i M. Àngels,

Com esteu? Segurament us estranyarà que us escrigui en dissabte i des d'una adreça que no és xtec, però justament ho faig expressament per no confondre la meva tasca docent amb la meva formació.

Com totes ja sabeu he estat MALL del CREDA MVO diversos cursos i des de fa poquet estic treballant com a orientadora a l'EAP B-14 de Granollers.

Incloc a la Marina ja que us vull fer saber a les tres que fruit de la meva inquietud com a docent estic cursant el Màster Interuniversitari en Psicologia de l'Educació (MIPE) i actualment estic desenvolupant el Treball de Final de Màster (TFM) sobre la pràctica educativa d'assessorament de llenguatge a l'equip docent d'un centre educatiu per part dels serveis educatius del CREDA i l'EAP tutoritzat per la doctora Marta Gràcia de l'UB. Per aquest motiu m'adreço a les dues directores dels serveis, per fer-vos una petició, m'agradaria poder fer una entrevista en persona o via Meet com us vagi millor sobre el tema de l'assessorament de llenguatge. Penso que em podeu ser de gran ajuda en les meves reflexions psicopedagògiques sobre aquesta pràctica educativa. També m'agradaria convidar als psicopedagogs dels vostres serveis a contestar voluntàriament un breu formulari Google que més endavant compartiré amb vosaltres, si ho creieu oportú. Com podeu imaginar no tinc gaires buits de temps entre la feina, l'estudi i la família, però de ben segur trobarem algun forat per coincidir. Bé, resto a l'espera de la vostra resposta desitjant que us engresqui la proposta.

Una abraçada a les tres,
Elisabet Barnils

5 de juny

Bon dia a tots i a totes,

Com ja sabeu estic realitzant el meu TFM del Màster Interuniversitari en Psicologia de l'Educació de la UB i us demano la vostra col·laboració com a companys psicopedagogs del CREDA MVO i de l'EAP-B14. Tal com us he anat explicant us envio un formulari amb unes preguntes sobre la **pràctica educativa de l'assessorament de llenguatge**. Estic segura que les vostres aportacions em duran a reflexions interessants sobre el tema. El qüestionari està pensat per dedicar-li uns 20-25 minuts. El marge per donar resposta és durant aquesta setmana fins **divendres 11 de juny al vespre**.

L'enllaç d'accés al formulari és:

<https://forms.gle/mitNjqaAmQByBbjNK9>

Per qualsevol dubte estic a la vostra disposició. Al final del qüestionari també podeu fer-me arribar qualsevol suggeriment.

Moltes gràcies per la vostra predisposició.

Una abraçada,

5 de juny

A l'atenció del/la director@ de centre:

Bon dia,

Com ja sabeu estic realitzant el meu TFM del Màster Interuniversitari en Psicologia de l'Educació de la UB i us demano la vostra col·laboració com a companys i professionals de la zona educativa observada. Us envio un formulari amb unes preguntes sobre la **pràctica educativa de l'assessorament de llenguatge**. Estic segura que les vostres aportacions em duran a reflexions interessants sobre el tema. El qüestionari està pensat per dedicar-li uns 20-25 minuts. El marge per donar resposta és durant aquesta setmana fins **divendres 11 de juny al vespre**.

L'enllaç d'accés al formulari és:

<https://forms.gle/kumVA8DwVqwQEBHd8>

No cal que feu difusió d'aquest formulari ja que és una recerca qualitativa en un context concret.

Per qualsevol dubte estic a la vostra disposició. Al final del qüestionari també podeu fer-me arribar qualsevol suggeriment.

Moltes gràcies per la vostra predisposició.

Una abraçada,

Elisabet Barnils